

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quòquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam querimus; ideo hæc inta-
 eta, & lectori potius indaganda relinquemus, ubi hoc solum monuerimus.
 In *Gallica* cantilena scilicet, *Papagallum* insinuare velle. Quod ubi vi-
 num claretum bibo, inquit, tunc mihi caput vertitur, vertiturque. atque ut poeta
 ille ait.

Sola can-
 tio Gallica
 hic expli-
 catur &
 quare.

Totum verigine tectum

Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis. *Al-
 Ast ubi aquam poto, ait, tunc agrè Papagallo est, nec aliud nosse cupio.* Quasi Italicè
 diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro.* Reliquæ duæ *Belgica* can-
 tionibus de amarijs potius, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim fa-
 ctum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros proverbio,
 Papagallos illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab
 alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo
 nunc iure dicere posse, *Pstacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia
 habitantes *Papagallos* reddidisse, quod illi nempe cum *Pstacum* toties cantan-
 tem audierint, & eum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgica* & *Gallica*
 cantilenarum vutulas tam probè addidicerint, ut conceptis eisdem verbis
 cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerus* sua in *Brasiliam* navigatione, de *Pstaco* quo-
 dam ita bene edocto memoret, ut ad heræ suæ nutum ac imperium, in peri-
 ca subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obedi-
 uerit, quem ipsa tanti æstimauerit, ut nec æneo illi belli tormento permutare
 velle dixerit, quemq; ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Novi quoque, quæ in *Exoticis* suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui
Gallicè ridere lingua iussus, rilerit quidem, sed & hæc subito verba eodem
 idiomate reposuerit. *O se stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Legi demum, quæ *Aldrouandus* habet omnia, de auijs huius loquela, mo-
 ribus & ingenio, ubi inter reliqua hoc mirabile ex *Calij* antiquis lectionibus
 narrat: *Pstacum* fuisse *Roma*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui
 veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit.
 Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia
 fuisse, verum non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba re-
 citare *Pstacum* consecutus, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de*
Prosperis vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mi-
 rabilis, omnisq; ita philosophiæ gnarus, ut in Vrbe per antonomasiam,
Philosophi nomen iam adeptus sit. Rediitum in ipso te *Diogenem* videre, & au-
 dire arbitrareris.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex audi-
 tu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Pstacum*
 nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, arti-
 ficiosa hæc in *pstaco* loquela compareretur. *Persius* eam fami, in suo proloquio
 tribuere visus est, cum ait.

M. Anto-
 nius de Pro-
 speris redi-
 tus Dioge-
 nes.

An famæ
 sit in causa,
 ut *Pstacus*
 dicat.

quis

Quis expediri pſtaco suum xim?

Coruos quis olim concuam salutare?

Picasq. docuit verba nostra conari?

Magister artis, ingeniq. largitor

Venter, negatas artifice sequi voces

Quod si dolosi spes refulerit nummi,

Coruos poetas, & poetas Picas

Cantare credas pegaseum melos

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & *lucen-*
lento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellius Lynceus*, qui iam
 adfectum, & sub prælo dispositum habet à se *Italice* sermone versum, & lo-
 quentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse
 præcipuam esse causam industriæ & loquæ in *pstaco* conciliandæ. *Cuculum*
 enim, quantumque inedia domes, inquit, assiduè instruas, ut humana efformes ver-
 ba, nihil unquam præstabis, est enim *Cuculus*, non *pstacus* aut *lusciniæ*. Et ego in
 hoc ipsi assentior, Nam

Parvos siquis stolidum transmittat asellum,

Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse
 solentis, ut quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, ut
 humanas addidiceret voces, sed illas solum, in quibus idonea ad loquendum
 Natura struxit instrumenta. Quare hic *pstacos* solos cum *pis* & *coruis* no-
 minat. Verum nec hæc quidem, nisi præmiò alerentur, tamenq; tantisper mace-
 rentur, frugiquequam facerent.

Hoc enim certissimè affirmare valeo, hunc nostrum, quociescunque famet
 & indigentem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, can-
 re, & ut vno dicam verbo, omnia concinnius, ad hominum voluptatem præ-
 stare, quàm post epulas, quando somnulosus quasi torpet potius, ipsiq; ac-
 cidit, quod de senectute extrema affecto dicitur.

Et laus, sumisq; cibum dat membra sapor;

Verè itaq; de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit.

Et laus & fundi paupertas impulsit auidæ

De versu faciem

Et *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scômatibus non tactus, plus
 puto olei quàm vini absipsit, unde & lucerna ipsius tâto præcio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, ut ingenium, duris in rebus egestas acuit, ita in phi-
 losophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad va-
 riorum veritatem assequendam experimentorùm, nummi plurimi, & *Cra-*
 etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem
Aristoteles est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit.

Sint *Mecenates*, non deerunt *Flacco Marones*

Itaq; cum apud neminem adhuc scriptum repererim, quod oculis ipse meis
 viurpauit, & his auribus hausi, quæ *pstacius* hic noster præstat, is certè omne
 tulit

Persius ait.

Negat Al-
 drouandus.

At exēplo
 nostri *Pst-*
 acis probat-
 ur.

Paupertas
 ingenij qui
 dem acuit,
 sed in qui-
 buldā scien-
 tijs magno
 est obstaculo.

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, ut ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omniuarij magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consuevit, ex *phasianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, nã, inquam, ille *Cleopatra* quoque luxuriosissimæ famina lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnã in cæna profusas, sumptibus hisce superaret.

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est; quod plurimi annorunt, & *Albertus* quoque nonie. *Amat hæc avis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam cetera aves facilius loqui addiscunt.*

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem pueros præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis, huic ut videt, ut ridet, gesticulatur, contabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Scaliger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

De moribus eius (*psittaci*) hoc compertum quoque nobis est, ait. *Fuscū mediocrius magnitudinis observauimus, cū ei affectata ablandiremur attractione, accendi libidine solitum, mihiq. vltro offerre osculū, adeoq. obtinuari, ut ex ingluvie cibis in os redundaret.*

Hunc profecto *Balduini psittacum* sapissime pedē petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuius ex eiusdē *Balduini* familiaribus iuueni, qui cū hoc *psittaco* ex *Belgio Roman* venit, & ipsi sæpius cibū ministrare solitus est.

Sunt & *Cardinalis Barberini*, cui has inscribimus vigilas nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimum, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeo capitur, ut ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & piissima *Hæroina*, dono acceperat.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Roma* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithecum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sapius accessisse, & obscenae nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse. Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse ut *Cercopithecus* testiculi excrescerentur. Hoc ybi factum, refraxisse in illo Venerem, illecebras desisse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri morore extinctam fuisse.

Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plura de his nosse desiderat *Altruandum* & *Clupum* consular. Desequente *Aue*, quam *anonymam*, siue innotatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Quia nec ad quæ speciem ex nostratibus facile reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem scolare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc etnulgato, manus admouebunt.

Heliogabalus profusi lux in da pib. ex pfitacoru ca pitibus.

An pfitaci puellari & puerorum amore libidinolo capiantur?

Oscula à pfitacis prebentur.

Cardinalis Barberini duo pfitaci.

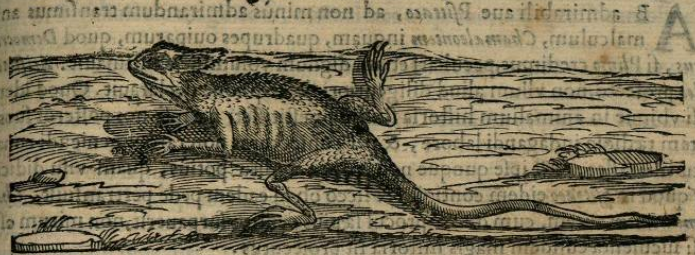
Nous & peregrini libidinis genus in Simia erga pfitacum.

Finis historiar de pfitaco.

De altera aue nihil nec noui nec ab alijs relati adferri potest.

MEXICANA PAPALCATL

Chamaleo Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam utcumque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasq. seu in ambitu sectas habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit; flauescit albugo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ utraq. maxillas vestit, sublaui est coloris. Palearia, ut ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad aures radice, ovalis figura macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam usque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constare. Collitamech & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, ut costæ etiam transperere videantur. In collo versus usque medietatē dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædam punctula, siue grana squamosa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quam anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosq. longissimos, ex quibus ungues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spinam quadrantem superat. Vtriusque verò longitudo est spinam seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapula superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipue squamosa illa punctula, ut & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosæ) conspiciuntur.

Ppp

SCHO

SCHOLIA EIVSDEM.

Ad admirabili aue *Psitaco*, ad non minus admirandum transimus animalculum, *Chamaleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimavit. *Aristoteles* profecto, non vllum aliud diligentiori descriptione declaravit. Quod idem si vbiq; in animalium historia studiū præstitisset, nā ipse nos posteros suos, tam radiofo indagandi labore, & per coniecturas non raro inveniendi conatu liberasset. At ipse quoque non pauca auditu potius, quam visu didicis (quod in *psitaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiit. *Chamaleontem* autem, cum dubio procul sapius oculis vsurpauerit, non mirum est, si luculentā eundem magis historiā sit prosecutus.

Verū quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamaleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur, forsitan & nobis eiusdem relicta portiuncula fuit, quam ut aliquem lectori nostro gustum præbamus, hic quoque atretemus, cum & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sapiusculē concessum fuerit.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiæmur? *Curiosum* enim nobis natura ingenium dedit, inquit *Seneca* libro de orio sapientis, & artis sibi ac pulchritudinis sue conscia, spectatores genuit, peritura fructum sui, si iam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non cono genere formosa solitudini ostenderet. *Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Præmittam autem hie epistolam, quam vir bonarum literarum studiis, præxiq; medicæ præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hispanias*, *Italiam*, & *Germaniam* vniuersam consummatu *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgraviæ Georgij Hassie* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamaleontem* tam viuum quā mortuum anatomicè descripsit, eundem prius nos ambo *Rome* vidissemus apud *Ludovicum Hassie Landgraviū*, *Georgij* patrem, cum hæc iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniss. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in *Melitenensi* Insula dono acceperat. Sic autem eius habet epistola.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime. Quod vestris benevolentia & amorē plenissimis literis, subito vt animus mihi erat, & acceptorū gratitudo beneficiorū iubeat, non responderim, benignè apud Dom. vestra me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimè commoratur. Eo igitur vt peruenis, lapidem omnem moui, vestro vt quæsito satisfaceret.

Chamaleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassie Landgravius Ludovicus* anno 1619. *Melisa*, *Romam* tulit, quemq; nos vnā viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eadem in Insula *Meliteni* verlarer, sapius

sapius conspexeram. Fuit autem *chamaleon* hic summa industriā, in cauea quadam conclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quoniam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum, & quasi immobile persistebat.

Sed & diuersissimo situ, mirisq; posituris, apparebat: modò pedibus anterioribus sursum prærepens, seq; appendens, posterioribus insilens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad stuporem vsque sapiissime intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiussulo, splendescenti soli, suo cum claustris exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum, post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum, insistebat, alterum laudquāquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem saccharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum vbi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insilens tunc pedibus suis, corpus commouebat, linguam exerebat longam, flauī coloris, exilem, sed in apice latam ac rotundam, caputq; aciculæ magnitudine, & formā adæquantem. Et tamen in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissimum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam agglutinabat, quam illico deuorabat.

Os ad tam paruum collarum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscā capiebat, quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel sepius, ab eo factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdè omnino coniecturā diuersi auctores ducuntur, cum *chamaleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt absolute non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipse mer ego, multiq; mecum alij, magno sapiusculē cum risu venationis illius, muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum iudico, quomodo hoc animal, ex vnica muscā, tanto temporis tractu plurimum, non solum dierum, sed vnus atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens hauti-

re nutrimentum potuerit. *Nares* constrebebant duo foramina paruula, sed parula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduerrere porui. Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interius & minores exterius apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem omnimodam adhibere verfabat.

Caudam satis longam trahēbat ad ventrem inflexam, quā in rependo vtēbatur, siquidem nunquam prærepēbat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ firmiter inflexam teneret.

Quod ad colores attinet, nullos alios, quos assumere obseruare mihi licuit, quam nigrescentem, cineritium, albumq; & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq; punctatim, modò iisdem in lineas transuersas non longas diductas, nunc nris cistronæ conuq; non imp. mureuū mureuū

Alios colores verò, viridem præcipue, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita observatione, videre haud unquam potui. Et indubitatam velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem earundem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurgi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chamaleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incuria hoc illorum acciderit, quorum conceditis custodia fuerat, an aeris potius inclementia, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, asfirmare non ausim.

Aperto igitur per incisionem *Ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulae aliquæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ ubi aperta fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Pulmo parvus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo vivere posse sibi persuaserint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, observabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum à gutture usque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curvatum conspicebatur, & ob id longius paululum quam totus corporis tractus erat. In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiae excrementitiae nigricantis ad viriditatem tendentis, absque ullo tamen fetore, reperiatur. Vtrum fuerit excrementum ex muscis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidioris aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ovorum piscium* simile quid adhærescebat.

Lingua post mortem animalis in oris cavitate acutissima, & parva prorsus delitescerebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam satis, & in apice specilli globulum siue caput referentem, viderim. Ast in promptu ratio videtur, evanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurimam, quæ in vita tumescebat, collabuntur. Sub *lingua* porro *venula* humore quodam flavescente turgens videndam se præbebat. Vtrum veneno hæc scaturerit, non vlla absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamaleontem* venenatum perhibeant.

Skeleton huius *Chamaleontis* postmodum, cum *skeleton* unius ex duobus illis animalibus *Gazellæ* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitû *Melitenfium Landgraviæ Ludovico* donatis, imò cum altero viro masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. Saxonie *Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & sceleta diuersissimo

rum

tum adseruari iubet. *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Silvarum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima, quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnâ essemus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim consulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiae vestrae doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius me fauori & benevolentia committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris 1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui *aulcula* includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romæ* venisset, meaq. operâ in adeundo, ac venerando *PAVLO M. Pont. Opt. Max.* videretur. *Longum* erat, si caudam cum cetero corpore metueris; *spithamam* vnâ, siue palmum maiorem; *Cauda* nempe medietatem, hoc est eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam semper recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuertebat.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuolasset, & fraudis nescia consedisset, hoc oculi ictu celerius, sagitta instar lingua, digiti indicis longitudine, eiacularâ *muscam* arripuit, ac deuorauit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur, quo tempore ex aere solo, ut sustineretur, credibile par est nonnihil in *musca* Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, *Chamaleontem* hunc nunquam bibisse, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquâ bibat, rarissimè edas, mirum videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, parua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab alio subinde egesta.

Mortui quoque tardissimum perficit, ut longiusculo etiam temporis tractu, vix spatium octo pedum ambulando emetatur. Quare cum è suo semel effugisset clauitello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros reptaret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quoque idem *Nydermaier* referebat, quod cum *Chamaleon* hic aliquando pilum cum *musca* semel deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantum pateretur, ut saltim non suffocaretur, se aperto bestiolarum ore, digitum inseruisse, pilumq. extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, ut primorem pollicis articulum capere facile potuerit. Attestari hoc ego & ipsum valeo, colores ipsi dicto *Chamaleonti* eodem fuisse, qui supra memorati fuerunt. Vbi enim pellicula alba infedit albicantem, ubi pannus nigro impositus fuit, nigricantem assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi supponerentur.

Inter iuniores rerum naturalium observatores reperio diligentissimū fuisse *Bellonem*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quam internam anatomem reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex *Gethnerianis* Com-

Ppp 3 men-

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius
descrip-
tione quid
dici val-
de mus.

Quod autem nostrae descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulo annotare placuit. Quod duplicem nempe *Bellonius* describat *Chameleontem*, sed neutrum, cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Alexandrico*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij* *Chameleon* pusillus est, vix *viridem* excedens *laserem*, colore albicante, subfulvis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* vero, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fulvum variè commutare solet.

Variorum
partium
descrip-
tio.

Quae sequuntur, cum nostris quae conveniunt, quae discrepant. *Oculis* hoc proprium nimirum esse inditum, ut vnum solum, alterum deorsum flectere, & res diverso collocatas situ, intueri possit. *Famem* aut, ab ipso octo mensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis sit, inquit, *ventum* intra magno impetu attrahit, & quo intumesceat.

Præter foramina narium, etiam ad auditum sua adesse ait. Et maxillas dicit identibus serratis præditas. *Linguae* esse longam, solum. *Palmum* autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transversorum digitorum. Hanc, inquit, à longè in insectis, muscas scilicet, scarabaeos, lacustas, formicas, & c. mucore suo, quem in extremo lingua spongiosum habet, arripit, & in os deducit. In pedibus naturam luisse memorat (quod *Aristoteles* quoque novit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, quae excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, & cor muris domesticis magnitudine.

De sanguine nihil addidit, qui ubi reperitur in hac bestiola, supra memoravimus. An verò splenē careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. *Aristoteles* hoc sensisse visus est, cum inquit. *Lienem* conspicuum nusquam continet. Nec nos iter dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latius consignavit memoria.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster *Anatomicus* dicat pusillos in hoc *chameleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripsit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sunt, ut famis diutius ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat.

Plurimi
seriores
maximum
ipsum
nem tribu-
unt.

Aristoteles nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chameleonti*, inquit, pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. Ipse (*chameleo*) cellus hians semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento. *Solinus* hunc ipsissimum ipsam ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatus* enim *cernis* ait, ac sine ullius usus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris vivat. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi pulmonem maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, ut videre est apud *Plutarchum* lib. de animalium comparatione. *Verris* se (*chameleon*, ait *Plutarchus*) non quò quicquam ferat, vel regat se scilicet facit *Polyphus* piscis).

Solinus &
*Theophras-
tus* quos
pulmonem
magnum in
*chamele-
te* agno-
scunt.

piscis) *verum* metu, nullaq. alia de causa variat, naturā trepidus ac timidus. Consequitur etiam *ventis*, ut est autor *Theophrastus*. Corpus enim huius animalis penè semiversum est vento (vel ut alij legunt pulmone) refertum. Et ob id *Ovidius* 15. *Metamorphos.* cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurā, illud autem quod auri.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus *Cardanum*, hæc habet: Quod aer *Chameleonti* pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quod & annum integrum aut in diem tolerare: & ubi excipit biatu auram, & oclusis malis, turgit ei venter. Quod si venter turgit, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente, qua enim alia quæso ratione adeo ipse intumesceret?

Hic ego in biuii hæreo, & quò me vertam nescio. An sprete veterum auctoritate, *anatomico* nostro assentiar? qui autopsiā minimi in *Chameleonte* pulmonem se inuenisse affirmat. An potius hallucinarum hunc esse dicam, *Elvio* autem *Solinus* & *Bellonio* subscribam? Vtrumvis statuam, vix culpa vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modo venter attracto aere in hac bestiola turgidulus sit) similis hic sit pulmonum constitutio, quam præter omnem rerum seriem in testudine inueni. Habet enim cum testudine nescio quid conformitatis *Chameleon*. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et ut *Aristoteles* ait, vivit *Chameleon* dissectus aliquandiu, ut testudo, & ut hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quòd verumque egregiè famere potest animal. Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantum vice in testudinis anatomie obleruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi testudinem marinam ex *Nepesino* oppido maritimo submisisset *Illustriss. Virginus. Caesarinus Lynceus*, quem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam superiore agnouerunt, ut ipsum de internarū partium ordine postmodum, (qui nostræ *Academie Lynceæ* mos est, mutuis sese iuvare studiis) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxā respondebat. Quare *Romam* redijt, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curavit, voluitq. ipse in adibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, *Democritum* magnū imitans philolophum, adiuvare. Verum tamen ex ea huc transferre solummodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Ut ipsius itaque certiores redderem, quòd promiseram, pulmones non in thorace hic, sed in ventre inferiore sub ipso stercis esse diaphragmate, rem totam hac ratione demonstravi. Curavi asperam arteriam, aliqua ex parte deterruncari, ac rubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Stetit ambo pulmones in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, ubi intestini recti exitus habetur, pertingentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundos, ac plane coloris elegantissimi. præterea ad quodlibet quoque supra. Hoc ita esse, *Caesarinus* suismet digitis exploravit, comprimendo pulmones a parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transverso. Totā autem

Videretur
hoc ipsum
Scaliger se
tūre.

Dubitare
viri opinio
ni sit adha-
tendum.

Dubitare
ne easdē sit
*Chamele-
onis* & testu-
dinis pul-
monū con-
stitutio.

Testudinis
anatomie
quod ad or-
ganā præci-
piā attinet,
testudo mag-
nissima dicit
hanc *Viri-
ginis* *Caesari-
nus Lynceus*
cum
autore ex-
ercuit.

Philosophus
in hac testu-
dine suæ
ratiōnis
testimonio

testudo
constituta
est ut
intus
inhibere
possit

Quomodo
suis pul-
monum in
testudine
hac se ha-
buerit.

Quid in
thorace re-
perit suc-
ti.

Cardis, au-
riolarum
eundem &
ventriculo-
rum defectu
propter
quodam

Cardis, au-
riolarum
eundem &
ventriculo-
rum defectu
propter
quodam

Pulmones
eum corde
hic nullam
videtur ha-
bere com-
munionem.

Insigne ar-
gumentum
aerem ex
pulmone in
cor non
ferri.

Anchoris
speculatio,
cur in ven-
tre imo sint
testudinis
pulmones.

autem ita se res habet. Descendit à larynge in thoracem *aspera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitatem quoque bifurcatur, & ubi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingreditur. Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita ut inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adherent, ita tamen, ut digitis, non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

In medio ventris verò, siue thoracis cavitate, *cor* nobis conspicuum fuit, suæ intra capsulam siue pericardium conclusum, quo discisso, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpusculæ tam magna, ut ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, ut pulmones credentur, nisi hoc vnicum obtulisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auricula*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In utramque derivabatur *vena*, una ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum refundunt.

Ex dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistram aditus, sine vllò intermedio pariete, ubi verò sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac neruosior substantia, & forni foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosa testudine, quæ ubi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quod autem porro abirent, penetrare latis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Sed quid me censes de pulmonibus dicturum? Hi verò non in thorace (ut sole clariùs patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac scilicet in maritima testudine. Quomodo enim hi aerē cordi subministrabunt, si ipsi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* communionem vllam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Quin & hoc cōsideratione dignissimum autumo, quod non solum pulmonibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo clarum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verum hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllā in partem exitum permiserint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima *cordis cum pulmonibus in testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi ut creditur, consensus atque connexio.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinā dignissimū arbitror, & illis præcipue, qui *respirationis vsum* anxie magis enucleatiusq. persequari molitur. Ego tūc *Virginio Casarino* nostro mentē ita meā explicavi, & valde ipsi sententiæ arrisit.

arrisit. Videri nimirum mihi, quæ *testudo* hæc sit animal aquatile, propter domū, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundum maris semper stabuletur, nec diu in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cōmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeo grandes, aerisq. ita capaces, ut thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisset ergo in ventre ponere eos inferiori, & semel inflatos, animal in aquæ superficie sustinere. Non aliter, atque pueri, dum natare addiscunt, vesicæ aere plenas, vel eucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundetur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicæ quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, prædictis existere. Neque tales vesicæ esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ reperiuntur.

Verumenimvero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Casarino* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententiā mentem. Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet, amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò querat, maritimam quoque ad tempus solummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum sereno calo, & splendente sole capere desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonibus solibus aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmavit *Alexander Rondenius* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentia, vti vir præstans, & ob botanicū studium me amantissimus, sed & in eadem qua vehabatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ ubi è sopore emerisset, sequi illigatam tenet, & in genti strepitu aduersus nautas pugnavit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat *Plin. lib. 9. cap. 10.*

Veritatem huic me dubitationi eximerē, *terrestrem testudinem* aqua immerfi, quam ubi multum reluctantem, exiuntque querentem animaduertentem, id facile ob pulmones in thorace sitos euenire coniectare capi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes usque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidit. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellucula subtilissima compositi. *Hoc* sanè perquisitissimum cuius est, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optime insurgebant. Et prius inflatis pulmonibus, corde præsentē, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* sylvoleum suam, atque *diatholen*, abique vllō pulmonum motu, hi enim depresti remanebant, nec infla-

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestris testudine.

Testudo marina dormiens & mari innata, capta.

In terrestri testudine, quod mirum, idem pulmonum situs.

Pulmones cum corde nullam habuerunt connexionem.

Testudo inflata.